

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק

לאור דברי האור החיים

במכת חושך נאמר (י. כב): 'וַיֵּט מִשָּׁה אֶת יָדוֹ עַל הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֹשֶׁךְ אֲפֹלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים, וְעַל כֵּךְ כָּתַב הָאֹרֶךְ הַחַיִּים: "וְאוֹלֵי שֵׁיתַּכְפִּינֵי ע"פ דְּבָרֵיהֶם וְלֹא (שמות רבה יד, ב) כִּי חוֹשֶׁךְ שֶׁל מִצְרַיִם הָיָה מֵאוֹתוֹ חוֹשֶׁךְ דְּכָתִיב (תהלים יח, ב): "יִשֶׁת חֹשֶׁךְ סַתְרוֹ", אֲשֶׁר עַל כֵּן לֹא נִהַג [משה רבנו] מְנַהֵג מִיעוּט דְּרָךְ כְּבוֹד לְנִטוֹת מִטְהוֹ כְּלָפֵי מַעְלָה".

בין השיטין מתייחס רבנו לנידון השנוי במחלוקת הראשונים והאחרונים - האם 'חושך' הינו בריאה ממשית, או שמא אינה אלא העדר אור. לנידון זה השלכות שונות, לא רק באגדה כי אם אף בהלכה, ואכמ"ל.

הנה בדברי הנביא מצאנו את הלשון (ישעיהו מה, ז): 'וְיִצְרַח אֹרֶךְ וּבִרְאָה חֹשֶׁךְ', המעידה לכאורה על כך שהחושך הינו בריאה לכל דבר וענין, אולם אף בפירוש פסוק זה מצאנו דעות שונות.

רבנו האבן עזרא מתייחס ללשון 'בורא' שנאמר בפסוק, על דרך הביטוי 'גזירה', שגזר הקב"ה כי לעתים יהיה אור ולעתים הוא ייעדר, ובהתאם לשיטתו זו הוא כותב: "כי החשך איננו כלום רק העדר האור".

בדרך זו מפרש גם הרד"ק, וזו לשונו: "ועל חשך ורע אמר בורא כי אינה דבר כי הסרת האור היא החשך", וכך גם המלבי"ם מתייחס לחושך כהעדר האור ותו לא.

מאידך, רבים חלוקים על דעה זו וסבורים כי האור הינו אכן בריאה לעצמה, וכפי שנראה מלשון הגמרא (פסחים ב, א): "קרייה רחמנא לחשוכא ופקדיה אמצותא דלילה [קרא הקב"ה לחושך, זימנו אליו, וציווהו לשמש בלילה]", משמע שהחושך הינו בריאה ממש. וכך גם מצאנו שאמרו חז"ל (חגיגה יב, א): "עשרה דברים נבראו ביום ראשון, ואלו הן: שמים וארץ, תהו ובהו, אור וחשך".

כך גם הוכיחו זאת מדברי חז"ל (הובא ברש"י בראשית א, ד) כי בשבעת ימי בראשית [או בשלשה - ראה בראשית רבה ג, ו, שדבר זה תלוי במחלוקת תנאים] שימשו האור והחושך בערבוביה, משמע מכאן שהחושך - כמו האור, הינו בריאה לכל דבר וענין.

בדעת רבנו נראה כי הינו מצדד בדעת הסוברים כי אכן ישנה בריאה בשם חושך, אולם מאידך הוא תוחם את הקיום של אותה בריאה לזמן מכת חושך במצרים ותו לא, ואילו בנוגע לחושך הרגיל נראה כי הוא סבור שאינו אלא העדר אור.

אגב, בענין זה מעניין לציין לביאורו המתוק של מרן הגרי"ז מבריסק על דברי הפייטן (הגדה של פסח): "קָרַב יוֹם אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה, רָם הוֹדַע כִּי לָךְ הַיּוֹם אֶף לָךְ הַלַּיְלָה".

הגרי"ז מצדד בדעה שהחושך הינו אכן בריאה כשלעצמה, ועל פי זה מבאר כי לעתיד לבוא, כשיבוא אותו זמן שאינו לא יום ולא לילה, או אז יתברר "כי לָךְ הַיּוֹם אֶף לָךְ הַלַּיְלָה", היינו שהחושך אף הוא בריאה של הקב"ה.

זאת משום שאם החושך אינו אלא העדר אור, אם כן לא ייתכן מצב בו אין יום ואין לילה, אין האור שולט ואף לא החושך, שהרי אם האור נעדר - בהכרח ישלט החושך. אלא מוכרחים אנו לומר שהחושך הינו בריאה בפני עצמה, ואף היא תיעדר לעתיד לבוא.

גם כעת, בעודו מדושן עונג ותפוס בגל הררהוה גאוה על כוחו ועוצם ידו שלטענתו הביא לו את החיל הזה, לא הרפתה ידו מהסמל המובהק ביותר להצלחתו בחיים - הטבעת.

השבר הסורי-אפריקני קטע את קו מחשבותיו. זה האחרון, האחראי ללא-מעט רעידות אדמה ורעבות הרגים במאות השנים האחרונות, טורד לא אחת את מנוחתם של תושבי טורקיה.

הרעד הקל, שבתוך שניות התגבר והפך לטלטלה מוחשית ומאיימת, הבהיר לעומאר כי השבר התעורר לחיים וכי רעידת האדמה - ידידתה ומקדם של טורקיה, קפצה שוב לביקור מטריד ומסכן חיים.

עומאר זכר את הנחיות ההתגוננות, חפן את ראשו בתנוחה מגוחכת של הגנה מפני נתזים כאלה ואחרים העלולים לחבוט בראשו ונס על נפשו לצד מאות אנשים נוספים בדרכם אל הרחוב, המוגן יחסית. גורד השחקים עצום הממדים, מפלצת פלדה במשקל אלפי טונות ומרושתת זכוכית שבירה, הפך במקרים שכאלו למלכודת מוות של ממש.

הוא נמלט אל הרחוב הסואן, נפלט לתוך בליל הצעקות ויללות האמבולנסים, ושחרר אנחת רווחה. הוא ניצל, בסופו של דבר. מתוך הרגל ליטף את הטבע...

אין טבעת הבהיר לו המגע החמים, האצבע הברנית שנותרה חשופה.

אין, טבעת לחש את המיילים לעצמו, הוגה אותם בהלם, בשבריריות, שפתיו נעות ברעד ומוחו כמו קופא. זה היה בלתי-נתפס מבחינתו. כי שלון, אסון בקנה מידה איום ונורא ומשהו שבלתי אפשרי להשלים אתו, בשום מצב שבעולם.

עומאר לא המתין רגע. רגליו נשאו אותו, כמו מעצמן, אל ערמת הזכוכית והמתכת שבעבר היתה בנין. הוא התעלם במופגן מהאזהרות, ההתראות וכוחות ההצלה שניסו למנוע ממנו לטכן את עצמו, והחל מפלס את דרכו בין ההריסות.

את פניו קיבלו קורות בטון כבדות ולצידן פיסות מתכת מעוקמות, פיסות בטון מפוררות שהזכירו אך במעט את המדרגות שהיו כאן פעם, ופיר ארוך וחסום חלקית שהכיל עד לפני דקות ספורות את המעלית.

במרץ, בנחישות בלתי-מוסברת ובתחושה עיקשת של דביקות במטרה, אחזו ידיו של עומאר בקירות הפיר המפויחים וכמו מעצמן משכו אותו כלפי מעלה, מטר ועוד מטר. עוד קומה ועוד אחת.

ככל שעלה עומאר, כך הפך הטיפס קשה יותר, מאתגר בהרבה. כפות ידיו ובו דם, כתפיו רעדו מרוב מאמץ, ריאותיו שיועו נואשות למעט אוויר צח, והוא עודנו בשלו. מתעקש, נלחם, חותר למעלה ללא לאות.

אולם לא איש כמו עומאר יירתע ממאמץ, מקושי.

השמים התכולים וזורעי העננים הצמריים ניבטו מבעד לחלון רחב הידיים, שקטים ושלווים, נקטעים אך מדי פעם על ידי עוף דורס בעל מוטות כנפיים מרשימות.

החלון המדובר, אשר התפרס על פני הקיר הצפוני כולו, מוקם אי שם במרומי גורד שחקים במרכז השוקק של אנקרה, בירת טורקיה, עוצר את נשימתו של כל העומד מולו. הוא היווה למעשה את גולת הכותרת בדירת המגורים הראונית של עומאר, אם ניתן לקרוא למתחם העצום הזה 'דירה'.

עומאר עשה את דרכו מהתחנית - עד למרום פסגת השאיפות החומריות, לאט אבל בטוח. הוא החל את דרכו כמשלוחן בירקנייה הסמוכה למקום מגורי הוריו, פועל בחריצות וחוסך פרוטה לפרוטתה. כשאלו האחרונות הצטברו לסכום שיש בו ממש, ביצע עומאר את השקעתו הראשונה ורכש תלת-אופן חלוד בו החל לבצע עבודות מהצד.

עבודה הצטרפה לעבודה, הזמנה ועוד אחת, ועד מהרה מצא עומאר את עצמו מוצף הזמנות ואך בקושי התמודד עם העומס. בשלב זה כבר העסיק פועל תחתיו, ראשון מני רבים.

לא חלף זמן רב, והתלת-אופן התחלף בריקשה מקרטעת, שאף היא סיימה את תפקידה די מהר ובמקומה הופיעה משאית של ממש. מכאן והלאה הכל רץ, בקצב שאפילו עומאר לא יכול היה לתאר לעצמו או לחלום אי פעם.

בקושי שני עשורים חלפו, והנה הוא מסב בכורסת המנהלים הכהה, לופת את ידיו העור ושולח רגל ועוד אחת קדימה, מניף אותן אל על - מעל לשלחן עץ מהגוני אותו הזמין באופן אישי ותוך התאמה מיוחדת לטעמו, צרכיו וניקור העיניים הנדרש.

הוא הביט סביבו בקורת רוח, בוחן את מצבו הכלכלי הנוכחי ואת הסטטוס המחמיא הכולל אותו בקטגוריית עשירי תבל, כשהמילה 'מיליארדר' מוצמדת לשמו כמו שם נרדף, ומלטף מבלי משים את טבעת החותם.

הטבעת, בה זכה במכירה פומבית שעצם ההשתתפות בה שמורה לאנשים במעמדו בלבד, כרוכה בפיסת היסטוריה מכובדת.

אי שם לפני מאות שנים הוזמנה הטבעת הייחודית על ידי עומאר הגדול, שליטה האכזר של טורקיה, ועליה הטבע שמו בגפן מסולסל בתוספת יטורים מלכותיים מלאי הוד. אפילו מכתבים שנחתמו בטבעת זו נחשבו ליקרי ערך, ומי מדבר בכלל על הטבעת עצמה שערכה לא יסולא בפז.

עומאר, בחמדנותו שלא ידעה שבעה, נפרד מסכום בעל שמונה ספרות כדי לזכות בתענוג הצרוף - לענוד אותה על אצבעו ולצרוב את ליבם של עמיתיו בקנאה יוקדת. מבלי משים היה עומאר ממשש אותה בכפייתיות אחת לכמה דקות, מוודא שהיא מונחת במקומה ועל הדרך גם מפנה את תשומת לב הסובבים לעובדת קיומה.

ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

בהסכמתו לספרו של הגה"ק ר' יום טוב - המהרי"ט אלגאזי ז"ע, בין שאר השבחים שקושר מרן היחזקאל סופר לראש המחבר הקדוש, הוא מתבטא כך: "מכירו הייתי לשעבר בהיותו שליח ציון בפרנקפורט קרוב לשנת תק"מ, והארץ האירה מכבודו".

אימתי הכיר החתם סופר את המהרי"ט אלגאזי? על כך עבר המעשה במסורת איש מפי איש, ויש בו כדי ללמדנו פרק בקדושתם של צדיקים.

היה זה כאשר נשלח המהרי"ט לקהילת פרנקפורט שבגרמניה, לשמש כש"ד בשליחות מורו ורבו הרש"ש הקדוש ולאסוף כסף עבור העם היושב בציון ונאנק תחת עול הפרנסה הושיב הקיום.

המהרי"ט התקבל בכבוד ובהערצה רבה על ידי הגה"ק ר' נתן אדלר ז"ע, רבו המובהק של החתם סופר, ובהם ביקרו בעיר הוכתרה שליחותו בהצלחה גדולה ביותר.

בצאתו מן העיר התלווה אליו החתם סופר, וליווה אותו ככרת דרך.

והנה, בתוך כדי נסיעתם בכרכרה החל המהרי"ט לנבור בצרורו, שלף משם מעטפה אשר נפחה העיד עליה כי היא גדושה בשטרות, עליה רשום היה שמו של אחד מעשירי העיר - אשר אף הוא הרים את מנחתו למען פני ירושלים.

קח נא את המעטפה פנה המהרי"ט לחתם סופר, והשב אותה לבעליה. איני חפץ לקחתה עמי ואיני חושב שראוי כי בני ירושלים המסולאים בפז ייהנו ממון זה.

תחושתו היא הוסיף לנוכח פניו התמחות של החתם סופר, כי מקורו של הכסף אינו טהור וכשר בעליל. ואכן, בירור קצר העלה כי עיניו הקדושות צפו למרחוק, אותו גביר נהג להלוות את כספו בריבית, חרף כל התרעות רבני העיר ותוכחתם.

רבנו האור החיים מתייחס לענין זה, לגישה בה עלינו לנקוט אל מול כסף שמקורו איננו טהור, בביאורו לפסוק (שמות י, כה): "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם אֶתָּה תִּתֵּן בְּיַדְךָ זָבָח וְעָלִיתָ וְעָשִׂינוּ לָהּ אֱלֹקֵינוּ", ואלו דבריו: "קִשְׁיָה, אֵיךְ שָׂאוֹל יִשְׂאֵל עֶבֶד ה' וְזָבַח אֱלֹקִים מֵאִישׁ בְּזוּי וְטָמֵא אֲשֶׁר הָרִים פִּי בְּקִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל, נֹסֵף עַל הַיְיִתּוֹ זָכָר, הַחֶפֶץ לָהּ בְּזָבַח רְשָׁעִים".

תמיהה זו מיישב רבנו, תוך שהוא מבאר כי בכך ניכרת חכמתו הגדולה של משה רבנו: "אֲכַן דְּבָרֵי פִי חָסֵם דְּדַקְדַּק בְּלִשְׁוֹנוֹ, וְאָמַר וְעָשִׂינוּ, שְׁהִיָּה לוֹ לומר לַעֲשׂוֹת לָהּ אֱלֹקֵינוּ. אֲלָא נִתְפַּוְּנוּ לומר שְׁהוּא יִתֵּן בְּיָדֵם מִקְּנֵה הָרְאוּי לִזְבָּחִים, וְאִנְחָנוּ נַעֲשֶׂה לָהּ אֱלֹקֵינוּ לְצִוְרָךְ עֲצֻמָּנוּ". כך יהיה המקור האמיתי של הכסף אצלנו, אצל עם בחירו של הקב"ה, מקור טהור וקדוש.

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

זע כהוא זה לנוכח איום כזה או אחר. אדרבה, הוא מוכן בכל לבו מסור את נפשו על האידיאלים המעוותים והמסולפים שלו, להעלות את חייו קרבן על מזבח הגאוה המצחינה ולדבוק בעקשנות חסרת פשר בעמדה תמוהה שעולה לו ביוקר.

אלא מה, הוא טיפס על הבנין הלא נכון... אם כבר מסירות נפש, אם נכון לבך בקרבך לתת את הכל כולל הכל ויהא המחיר אשר יהא, אז לפחות - פרעה קשה-עורף שכמותך, תן דעתך לעשות זאת למען מטרה נעלית יותר, נאצלת ונכונה יותר!

הנך מוסר את נפשך. פשש... כל הכבוד. אבל על מה?!

אל"ף-בי"ת בביזנס

כבני אנוש, אנו מקריבים הרבה. במישורים השונים בחיים, נדרש מאיתו לא אחת לוותר על הנאות כאלה ואחרות או על רכוש רב, למען מטרות שחשיבותן ויעילותן מוטלת בספק עד לא-קיימת.

אנו משתעבדים לעולה הכבד של המשכנתא - בשביל דירת ארעי בעולם חולף; משקיעים את מיטב כספנו - ברכישה בזבזנית של רכב שכל כולו מותג מנופח; מסתגפים ומתענים במשטר תזונה דל וקשוח - בשביל נראות חיצונית רדודה, ועוד היד נטויה.

הבה נלמד את הכלל הראשון בעסקים. תשקיע מאמץ וכסף, תיתן מעצמך הכל, אך דאג לכך שהתמורה תהיה כדאית ומשתלמת. וודא כי אתה בכיוון הנכון, וכי ההשקעה אכן תואמת את המטרה.

לא משנה כמה ההשקעה, כי אם במה. אם אנו כבר מבזבזים את מיטב כספנו, אם אנו מתאמצים ומדירים שינה מעינינו, אם מוחנו עסוק תדיר בהישגים שביכולתנו לכבוש וביעדים שבכוחנו להשיג, לפחות נעשה את זה נכון. לכל הפחות נבחר במטרה ראויה, ובעיקר נכונה. את הכסף, המאמץ והטרדה הרבה שבחינו, נשקיע בקנין עולמות נצח. בחינוך, בתורה ותפילה, בעולם הרוח והנשמה.

כסופו של דבר, כעבור שעה ארוכה והרבה דם, יזע ודמעות, הפציע ראשו בקומה העליונה, או במה שנותר ממנה, הוא הפנה את מבטו הנה והנה, בוחן את סביבתו ומנסה לשחזר מתי נפלה לו טבעתו היקרה והיכן ימצא אותה, אך לשווא. בשארית כוחותיו משך את עצמו עוד קצת, נדחף בכח החלל הקומה המתנוודת כולה, ומתוך הרגל נשא מבטו אל החלל בו ממוקם היה החלון רחב הידיים.

שם, מבעד לחור הגדול שנפער, נצפו לנגד עיניו שיירי גורד השחקים שלו, ממש בסמיכות מקום. ענין של כמה עשרות מטרים.

מסתבר כי בכאוס שנוצר, בתוך האנדרלמוסיה הגדולה, נכנס עומאר לבנין הלא-נכון. הוא מסר את נפשו - לשווא. לריק, ללא תועלת.

מסירות נפש של גוי

אנו רגילים לשמוע, להתפעם ולספר לילדינו סיפורי גבורה אודות מסירות נפשם של יהודים במהלך הדורות - בשואה ובסיביר, במרתפי האינוקויזיציה ועוד כהנה וכהנה.

יהודי של מסירות נפש, ביטוי המוכר לכולנו ומעורר בנו רגשות עזים, אך פרשתנו מלמדת אותנו, במפתיע, כי לפעמים יש גם גוי של מסירות נפש.

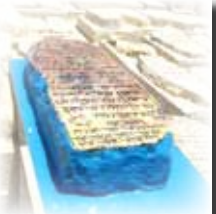
פרעה הרשע, אשר חווה על בשרו את עשרת המכות על כל המשתמע מכך, נותר איתן בעמדתו. הוא לא משלח את עם ישראל, ויהי מה.

בפסוק הבא מתייחסת לכך התורה הקדושה (י, כז): "וַיִּתְחַזַּק ה' אֶת לֵב פְּרָעֹה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם", ועל כך כותב רבנו האור החיים: "נַעֲדֵד הַקְּתוּב כִּי בַּפְּעֵם הַזֹּאת הַחֲלִיט בְּדַעְתּוֹ שְׁלִילַת שְׁלִיחוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נִשְׂאָר בְּדַעְתּוֹ לְחַשׁוֹב מִחֻשְׁבוֹת אִם יְחוּשׁ לַמְּכּוֹת או אִם יִסְבּוֹל מְכּוֹת הַגְּדוֹלוֹת, אֲלֵא חָתֵם הַדְּבָר, יַעֲבֹר עַל דְּבָרֵי ה' הַגֵּם שִׁיְהָרֵג".

פשוט מדהים. הנה לנו אדם שאינו מתרגש מהסבל, המכות, הייסורים שבאים עליו. יתירה מכך, הוא אינו חת מפני המוות ואין לבו

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו למייל המערכת m028039999@gmail.com או לפקס 02-5385689 באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

"אור של ישועה: כשתורת האור החיים הקדוש פתחה שערי שמים"

בעולמנו, לעיתים מתגלים סיפורים מופלאים המעידים כאלף עדים על כוחה העצום של תורת רבינו האור החיים הקדוש זיע"א, אשר אורו הבהיר מאיר נתיבות ופותח שערי ישועה. הנה לפניכם מעשה נפלא שהתרחש בימינו אנו, המלמד על כוחה המופלא של הכרת הטוב, המשתלבת עם סגולת לימוד תורתו הקדושה.

בשכונה שקטה בריכוז חרדי, חי יהודי יקר, איש חסד במלוא מובן המילה. ליבו הרחב היה פתוח תמיד לכל דבר שבקדושה, ובפרט לבניית בית המקדש מעט - בית הכנסת השכונתי. בממונו ובמצרו, סייע להקים את בית ה' לתפארת, מקום תורה ותפילה לרבים.

אותו יהודי נשא בליבו דאגה כבדה - בתו, שהתקרבה לגיל שלושים, טרם מצאה את זיווגה. גבאי בית הכנסת, שהכירו בטובו הרב, החליטו להשיב לו כגמולו בדרך מיוחדת במינה. הם ידעו את אשר ידוע בשער בת רבים - כוחו העצום של לימוד בספר האור החיים הקדוש, אשר אורו מבקיע רקיעים ופותח שערי ישועה.

בליל ט"ו בשבט, כאשר האילנות נידונים והשפע יורד לעולם, כינסו הגבאים שישים אברכים - כנגד שישים רבוא נשמות ישראל - בבית הכנסת שנבנה בזכותו, בדממה מיוחדת, לאור הנרות, שקעו האברכים בתורתו המאירה של רבינו הקדוש, כשליבם מכוון לישועתה של הבת. הלימוד נעשה בצנעה, מבלי שאבי הבת ידע כלל מהמתרחש.

והנה, כוחה המופלא של תורת האור החיים הקדוש לא איחר להתגלות. כמו אור בוקע מבעד לעננים, תוך שבועיים בלבד - פרק זמן מפלאי בקצרותו - מצאה הבת את זיווגה המיועד. כאילו נפתחו שערי שמים, וברכת רבינו הקדוש האירה את דרכה. תוך חודשיים זכתה להקים בית נאמן בישראל, להפליא כל רואיה.

סיפור מופלא זה מלמדנו שני יסודות חשובים: האחד - כוחה העצום של הכרת הטוב, והשני - סגולתה המופלאה של תורת רבינו האור החיים הקדוש זיע"א, אשר כל העוסק בה זוכה לראות ישועות למעלה מדרך הטבע. כפי שאורו מאיר עד היום בספריו הקדושים, כך ממשיך הוא להאיר דרכם של ישראל ולפתוח עבורם שערי ישועה ורחמים.

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאור הזך של האור החיים

מספרת התורה הקדושה בפרשתנו (יב, לה): "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדַבַּר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמְצָרִים כְּלֵי כֶסֶף וְכָלֵי זָהָב וּשְׁמַלְתָּ".

בני ישראל ניצבים ממש טרם צאתם מארץ מצרים, במטרה שלא לחזור לעולם אלא לבוא לארץ המובטחת, אולם למצרים הם מספרים סיפור שונה בתכלית. להם הם מציגים את הדברים באופן, איך לומר, שאינו תואם במדויק את המציאות.

הם מתארים לשכניהם יציאה קצרה, הלך ושוב, לעבוד את אלקיהם במדבר, דרך שלשת ימים - והביתה. לא בריחה המונית, לא התגבשות כעם ומרידה באדוניהם המצרים, ובוודאי שלא ציינו באזניהם את ההיבט הזניח והשולי-משהו, זה שמתייחס להיעדר כוונה כלשהי להחזיר לשכניהם את הרכוש הרב.

תמה האור החיים: "וּלְצַד פִּי מַעֲשֵׂה זֶה הוּא מַעֲשֵׂה בְלַתִּי הַגֵּזֶן - לַגְנוּב דַּעַת גּוֹי, גַּם לַגְזוּל מְמוֹנִים, וְאִיךָ יִצְדִּיקוּ יִשְׂרָאֵל לְאֹמֵר לָהֶם 'עֲבוֹד עֲבִירָה'". כיצד יתכן שישראל האזינו בקשב רב למשה רבנו, המצווה עליהם לפעול בדרך לא ישרה בעליל עם שכניהם המצרים, וקיבלו את דבריו הלכה למעשה על אף חוסר ההגינות שבכך?

מתרץ רבנו: "לְזֶה אָמַר 'עַל פִּי מֹשֶׁה', פִּירוּשׁ, אֲשֶׁר הוֹבַח לְנִבְיָא, וּבִפְרָט זֶה יֹאמְרוּ דְבָרָיו". ההצדקה להסכמתם עם דברי משה, לקבלת דבריו ללא עוררין, מבוססת היתה על העובדה שמשה רבנו התקבל בעיניהם ונודע זה מכבר לנביא קדוש, ואם כן כל היוצא מפיו כיוצא מפי הגבורה.

נמצאנו למדים אפוא, כי נדרשת הוראה שמימית הנאמרת מפי נביא ואיש אלקים, כדי להתיר לאדם לנהוג בחוסר הגינות, בניגוד ליושרה הבסיסית החיונית כל כך וההכרחית להנהגת בני האדם באשר הם.

הבה נבחן את עצמנו, נתבונן בעיניים ביקורתיות וננתח את הליכותינו הממוניות, המוסריות והבין-אישיות לעומק, תוך התייחסות כנה לכלל הנהגותינו ביום-יום.

ננסה להבין עד כמה, באיזו רמה, אנו אכן מקפידים על יושר והגינות.

אדם עולה לאוטובוס, ונדרש לשלם עבור הנסיעה. הוא בא בשערי המקווה העירוני, והכניסה האמורה כרוכה בתשלום. בעל עסק מעסיק עובדים, והתורה מצווה עלינו שלא להלין שכרם. הנהיגה באוטו באופן בלתי אחראי, כזה שגרם נזק ולו קל לרכב סמוך, יש בה משום דיני נזיקין לכל דבר וענין.

אולם מה קורה בשטח?

קולות למכביר נפוצות בנוגע לפטור מתשלום על נסיעה בתחבורה הציבורית. הכינוי 'מקוה עירוני' נתפס בעיני רבים כסיבה להתחמקות מלשלם עבור השירות. עובדים רבים מלינים על כך ששכרם מתעכב, לעתים קרובות במשך תקופה ממושכת, והתגובה שהם מקבלים הינה במקרה הטובה משיכת כתף אדישה ובמקרים אחרים מתקפת נגד כעוטה, כביכול עשו עוול בעצם זה שהעלו את הנושא לדיון. אדם מגרד את הרכב שחנה סמוך אליו, ואפילו פתק עם פרטים הוא לא משאיר.

לא כולנו, כמובן. לא באופן גורף. בל נקטרג חלילה.

אולם אין ספק שההנהגות בנושא היושר האישי, ההליכות בדיני ממונות, דרושות חיזוק תמידי בשל הפיתוי הממוני שבדבר.

אם לא שהיה משה רבנו נביא אשר כל דבריו מפי הגבורה, לא היה שום היתר שבעולם להוליך שולל את המצרים - מדיגש רבנו. לא העובדה שהם התעמרו בנו ואילצו אותנו לעבוד בעבודת פרך, לא אישיותם הבעייתית, ואפילו לא הטענה המפורסמת על שכר עבודתנו במשך שנים ארוכות.

אין היתר, וזהו.

ניקה אפוא את הדברים לתשומת לבנו. נחשוב פעמיים לפני כל פעולה בה אנו נוקטים בדיני ממונות, ולא יקרה כלום אם נפנה למורה הוראה ונשאל פי חכם בספיקות הצצים לנו, בדיקת כפי שאנו שואלים בהלכות שבת או בשר וחלב.

שביבי אור ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

נאמר בפרשה (יב, כא): "וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכוּ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וּשְׁחֲטוּ הַפֶּסֶחַ".

על כך כותב האור החיים: "אֲפֹשֶׁר שְׂלָא אָמַר אֵלָא לְזִקְנִים, וְהֵם יִדְבְּרוּ לְכָל עַדַת יִשְׂרָאֵל. וְחֻלּוּקָה מְצוּהָ זֹאת מִשְׁאֵר מִצְוֵת הַתּוֹרָה, כִּי עֲדִין לֹא נִכְנסוּ יִשְׂרָאֵל בְּבְרִית וְלֹא הוֹחֲנִכוּ לְהִכְנס לְשִׁמּוֹר וְלַעֲשׂוֹת. וְזֶה הִיא מְדַבֵּר לְזִקְנִים, וְהַזִּקְנִים כָּל אֶחָד יִדְבֵּר בְּנַחַת וּבְדֶרֶךְ הַמִּתְקַבֵּל לְבְנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ, כְּדִי שִׁיְהִיו נֹחִים לַעֲשׂוֹת".

אין צורך להוסיף ולהרחיב, משום שהמסר זועק מעצמו.

לאור דברי אלקים חיים שכתב רבנו, הרי המסקנה המתבקשת הינה - כי כיום, כשזכינו להיכנס תחת כנפי השכינה ולקבל את התורה הקדושה, פשוט וברור שביכולת כל אחד ואחד, בכל מצב ובכל עת, לשמור ולעשות ולקיים!

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

את הפסוק הנאמר בפרשת כי תבוא, בברכות השי"ת לישראל (דברים כח, ז): "וַיִּרְאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ה' נִקְרָא עֲלֵיהֶם וַיִּרְאוּ מִפְּנֵי", דרשו חז"ל (ברכות ו, א): "רבי אליעזר הגדול אומר, אלו תפילין שבראש".

ואם כן הדבר בתפילין של כל איש ישראל, פשוט וקל ככל שיהיה, על אחת כמה וכמה כשמדובר היה בתפילין בהן השתמש רבנו האור החיים הקדוש, אשר קדושתן ומעלתן גדולה היתה עד לאין שיעור.

במשך כל חייו נהג רבנו בתפילין אלו בקדושה ובטהרה, הניחן בחיל ורעדה, סילודין ויראת הרוממות, ובכך כמו נוספה קדושה על קדושתן הטבעית והם היו לסמל ומופת לחיבור עמוק ופנימי עם הקב"ה, הא-ל הגדול והנורא.

טרם הסתלקותו מן העולם, פנה רבנו לנוות ביתו הצדקנית וניבא את העתיד להתרחש בקרוב, תקופה קצרה לאחר פטירתו.

'יהודי עשיר ועתיר נכסים מקושטא שבטורקיה יבוא הַגָּה' תיאר רבנו בפרוטרוט את העתיד, 'ויפנה אלייך בבקשה לרכוש את התפילין שלי'.

'ובכן' המשיך רבנו והורה לה, 'תיעתרי לבקשתו ותמכרי לו את התפילין, אולם הזהירי אותו באזהרה חמורה ונוראה - לבל יהיין להעלות על דל שפתיו ולו אף מילה אחת של חולין, כל עוד הוא עטור בתפילין'.

כדברי רבנו כן היה, ואכן - תיכף בתום שלשים ימי האבל הופיע ובא סוחר עשיר תושב העיר קושטא, ובפיו בקשה לזכות בתפילין הקדושות. הרבנית מצידה נתנתה לבקשה, ולאחר שהלה התחייב לעמוד בתנאי הבסיסי שהציב רבנו וכמובן שלשל ליד הרבנית סכום עתק של שלש מאות לירות, זכה הלה לחבוק בידיו את התפילין היקרות אשר ערכן לא יסולא בפז.

החל מאותו יום, כל אימת שהניח האיש את התפילין, כמו אחזה בו אש שלהבת קודש שליטה בקרבו והפכה את תפילתו מרוממת יותר, נשגבת בהרבה, משל רוח אחרת היתה בו - רוח טהרה ויראת ה'.

למותר לציין שהיהודי שמר על קדושת התפילין כעל בבת עינו, והקפיד עד לאחת שלא לשוח בהן דברים בטלים. כל זאת, עד לאותו יום בו פנה אליו עוזרו האישי בעיצומה של התפילה, והחל להטרידו בעניינים הנוגעים לעסקיו.

בתחילה סימן העשיר לעוזרו כי לא יפריע לו בתפילתו, אולם לאחר שהלה לא הבין את הרמז והמשיך להטרידו בשאלותיו, פנה אליו הגביר ופלט מפיו כמה מילים ספורות הנוגעות לענין.

לא חלף כי אם רגע כמימרא, והנה כמו פרחת ממנו הרגשת הקדושה אותה חווה מאז החל להניח את תפיליו של רבנו, נמוגה באחת והתנדפה לה. כך גם מאותו יום והלאה הפכו תפילותיו קרירות, פושרות, נטולות רגש, והעשיר לא ידע את נפשו מרוב צער וחרדה.

לא המתין היהודי יותר מדי, ותיכף מסר את התפילין לבדיקה.

למרבה תדהמתו וכאבו, התגלה הקלף חלק כולו, כביכול פרחו ממנו האותיות הקדושות ואינן עוד. בכך נודע גודל קדושת התפילין, ורום מעלת בעליהן המקורי - הלא הוא קודש הקודשים רבנו האור החיים.

מתיבתא אור החיים

לחשש נעבד, שהרי בפסח מצרים לא היה להם מזבח לזרוק עליו את הדם, ולפיכך די בביטול להכשירם לאכילת הבשר.

ומדברי רבינו משמע שאין איסור לקבל קרבן מגוי, אלא שאין לבקשו ממנו. וטעם הדבר הוא על פי מה שכתב רבינו בראשון לציון (סי' רנט סעי' ד), שם הקשה מדוע כתב השו"ע שעובד כוכבים שהתנדב מנורה או דבר אחר לבית הכנסת, מקבלים ממנו, ואילו צדקה אין מקבלים ממנו, ותירץ וז"ל, ונראה עוד טעמא שיש הפרש בין צדקה העושים עם עניי ישראל למלתא כי האי דנודרין חפץ לבית הכנסת וכדומה, הוא כי עיקר טעמא דהא מילתא שכאשר הגויים מביאים חפץ וכדומה לכבוד השם ולתפארת, שמו של הקב"ה מתעלה, ואין בידינו לבטלו נגד רצונו יתברך, על דרך 'בכל מקום מוקטר מוגש לשמי' (מלאכי א יא), ולזה אין למחות שלא לקבל מהם, ואדרבה מתעלית מעלת אומה ישראלית, כי מלכם מלך על כל העולם בכבודו, ואיכא הכנעה של סטרא אחרא לפני הקדושה, ואז הוי מעלת הקדש דמט רשע לפני צדיק, מה שאין כן כאשר בעוונותינו מקבלין עניי ישראל מאומות העולם, אז הוי בהיפך צדיק מט לפני רשע, שהקדושה שהם ישראל נצרכים לאומות העולם ומתפרנסין מהם, ולזה אסרינן לקבל מהם וכו'. אי נמי שאני קרבן וכדומה, דשמא גרות איזוריק ביה, ע"כ. נמצא לפי דבריו שההיתר לקבל קרבן מגוי הוא או מחמת שבכך הרשע מט לפני הצדיק, או מצד שיתכן שהדבר מוכיח שהגוי החליט להתגייר, ושני הטעמים האלה אינם שייכים כאשר מבקשים מפרעה קרבן והוא לא מביאו מעצמו.

יקשה, כיצד ניתן לקחת בהמות מן המצרים, והלא הם עובדים להם, והינם בחשש איסור 'נעבד' לעבודה זרה. ותירץ הפנים יפות על דרך מה שפירש בפסוק (להלן יב כא) 'משכו וקחו לכם צאן', ודרשו במכילתא (שם) 'משכו מעבודה זרה', דהיינו שכדי להוציא את הבמה מחשש נעבד, על ישראל למשוך ידיהם מעבודה זרה, ואז מכירת הנכרי לישראל היא כביטול העבודה זרה, וכפי שמצינו בגמרא (ע"ז נג). שמכרו או מישכנו לישראל מסתמא ביטלו, ועל כן הבהמה מותרת בהקרבנה. ואף כאן העדיף משה לקחת ממקנה המצרים מאשר לקחת ממקנה ישראל, משום שהיה זה קודם שמשכו ישראל ידיהם מעבודה זרה, ובהמותיהם הם בחשש נעבד, ולא מועיל להם ביטול. ובשו"ת חתם סופר (ח"ב י"ד רלה) הביא על כך את קושיית בעל שו"ת בית אפרים, הכיצד מועילה המכירה, הלא גם לאחר הביטול הבהמות מאוסות לגבוה (ביק צד... מנחות טט.), והוא מועיל רק להתירם להדיוט. ותירץ, שלצורך הקרבנות שהקריבו ישראל במדבר, נתן להם פרעה בהמות שלא נעבדו מעולם, שהרי היו אלה זבחי גבוה ממש ולא מועיל להם ביטול, אך בקרבן פסח לא היה צריך לחוש

כתב רבינו (שמות י כה): 'גם אתה תתן בידינו'. קשה איך שאול ישאל עבד ה' זבחי אלהים מאיש בזוי וטמא אשר הרים פיו בקדוש ישראל, נוסף על היותו נכרי, החפץ לה' בזבח רשעים, והגם שאמרה תורה 'איש איש' לרבות (חולין יג): אך ורק לא לשאול ממנו. אכן דברי פי חכם דקדק בלשונו ואמר 'ועשינו', שהיל"ל לעשות לה' אלהינו, אלא נתכוונו לומר שהוא יתן בידם מקנה הראוי לזבחים ואנחנו נעשה לה' אלהינו לצורך עצמנו, אלא שהוא ימציא להם מתנה שיסתפקו ממנה לזבחיהם לה', גם בזה לא קשה אומרו 'זבחים ועולות' לתנא שאמר (מנחות עג): שאין מקבלין מאומות העולם אלא עולה ולא שלמים, והרי מקרא מלא דיבר הכתוב כאן זבחים ועולות, ולדברינו לא קשה:

ובענין קושיית רבינו איך חשב משה לקבל זבחים מפרעה כתב הרמב"ן, כי ודאי שמשה רבינו ע"ה לא חשב כלל לקבל קרבן מפרעה שהרי 'זבח רשעים תועבה'. והקשה הבאר מרים, שבעובד כוכבים לא נאמר כלל הדין של 'זבח רשעים תועבה', שהרי אמרה הגמרא (חולין יג): 'איש איש' (ויקרא יז ה) לרבות את העובדי כוכבים, שנודרים נדרים ונדבות כישראל. וכתב הפנינים מבי מדרשא שלפי דברי רבינו מתורץ, שמה שכתב הרמב"ן שלא עלה על דעת משה לעשות זבח רשעים תועבה, אין הכוונה שאם פרעה היה מביא קרבן מעצמו לא היה משה מקבלו ממנו, אלא שלא ביקש ממנו להביא, מפני שאין ראוי לשדל גוי רשע להביא קרבן. ותירץ רבינו שהיתה כוונת משה שפרעה יתן בידם מקנה הראוי לזבחים. אך לכאורה

בדברי רבנו בפרשה מצאנו שישנם דברים הבאים מלפני השי"ת באופן ישיר, ואילו אחרים מתבצעים כביכול שלא על ידו. היכן מצאנו זאת בדברינו, ובמה דברים אמורים?
תשובה מגליון קודם: פרק ז פסוק ו, עיי' אוה"ח ובמדורי עוז והדר.

מצא חיים
חידה שבועית בעיון
דברי האור החיים

שם הזוכה
בגיליון פר' חיי שרה:
הרב הולצמן יצחק,
בית שמש

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com
או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל
על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים'.
3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.
בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

מחוברים להיום
לשמיעת שיטורים ודרשות
חייגו: 02-803-9999

